

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.12

Абдуллаєва А.Є.
*кандидат економічних наук,
асистент кафедри фінансів
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Голуб А.В.
*студентка
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Abdullayeva Anastasia
*Candidate of Sciences (Economics),
Assistant Professor of the Department of Finance,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics*

Holub Alla
*Student,
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of Kyiv National University of Trade and Economics*

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

MECHANISM OF THE FINANCIAL FORM OF THE FORM OF THE REALIZATION OF THE SOCIAL POLITICS IN THE MINDS OF THE DECENTRALIZATION

АНОТАЦІЯ

Проведено аналіз сучасних тенденцій та структури бюджетного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення населення в Україні за 2017–2019 рр. Одним із вагомих складників у системі соціального захисту громадян є його фінансове забезпечення. Основною метою розвитку соціальної сфери країни є підвищення якості життя населення, що включає не лише споживання матеріальних благ та послуг, а й задоволення духовних потреб, стан здоров'я, тривалість життя, морально-психологічний клімат тощо. Незважаючи на позитивні тенденції, що спостерігаються останнім часом у сфері бюджетного забезпечення соціального захисту, не всі заходи є ефективними, а тому не повною мірою сприяють вирішенню проблем уразливих верств населення. Все це актуалізує проблему бюджетного фінансування соціального захисту та соціального забезпечення населення в Україні.

Ключові слова: децентралізація, соціальна політика, соціальний захист, місцевий бюджет, фінансове забезпечення.

АННОТАЦИЯ

Проведен анализ современных тенденций и структуры бюджетного финансирования социальной защиты и социального обеспечения населения в Украине за 2017–2019 гг. Одной из весомых составляющих в системе социальной защиты граждан является его финансовое обеспечение. Основной целью развития социальной сферы страны является повышение качества жизни населения, включая не только потребления материальных благ и услуг, но и удовлетворение духовных потребностей, состояние здоровья, продолжительность жизни, морально-психологический климат и тому подобное. Несмотря на положительные тенденции, которые наблюдаются в последнее время в сфере бюджетного обеспечения социальной защиты, не все меры эффективны, а потому не в полной мере

способствуют решению проблем уязвимых слоев населения. Все это актуализирует проблему бюджетного финансирования социальной защиты и социального обеспечения населения в Украине.

Ключевые слова: децентрализация, социальная политика, социальная защита, местный бюджет, финансовое обеспечение.

ANNOTATION

The purpose of the article is to analyze the current state of financing of social protection of the population in conditions of implementation of the strategy of decentralization of power in Ukraine. Despite the positive trends observed recently in the field of social security budget provision, not all measures are effective, and therefore do not fully contribute to solving the problems of vulnerable groups of the population. The analysis of modern trends and structure of budget financing of social protection and social security of population in Ukraine for 2017-2019 is carried out. The authoritative powers of local self-government bodies of the basic level in the sphere of social protection of the population are determined. Problems in the system of social protection of Ukraine, which require an immediate solution, are revealed. Legally stipulated principles of distribution of functions and powers of financing of social protection and social services between different levels of government and institutions are presented. For today in Ukraine in the field of social protection and social security there is an opaque system of benefits and social benefits. The state holds a cumbersome network of communal and state institutions of social services and social protection, while real social services remain low. Currently, legal and regulatory uncertainty prevails in Ukraine. The legal acts that regulate the issue of providing social services in Ukraine are inherent in the inadequacy of the terminology apparatus, the vagueness of definitions of the functions, goals and

directions of the work of the relevant institutes. Inefficiencies and inappropriate approaches to financing and management are observed. Thus, the level of social support and assistance is rather low. The insufficiency of the mechanisms for introducing the norms of legal acts – does not allow to fully implement measures for the provision of social services. The system of financing social benefits, benefits and assistance requires reform, changes in approaches to organizational principles for the provision and financing of state social assistance.

Key words: decentralization, social policy, social protection, local budget, financial security.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Соціально-економічна ситуація в Україні кардинально змінила життя населення, її погіршення призвело до поглиблення розшарування суспільства за рівнем доходу і, як результат, до диференціації життєвого рівня населення.

Започаткована в Україні реформа децентралізації передбачає реалізацію системи заходів, спрямованих на врегулювання та впорядкування повноважень між державою, регіонами і територіальними громадами, у тому числі в частині реалізації та фінансування соціальних функцій. Сьогодні результативність надання та фінансування соціальних послуг залежить від ефективності діяльності регіональних та місцевих органів влади та їхньої спроможності виконувати взяті на себе визначені повноваження та обов'язки в умовах децентралізації. Разом із тим процеси реформування соціальної політики здійснюються паралельно з процесом стратегічного вибору найбільш ефективної моделі розвитку системи соціального захисту, що призводить до втрат та зниження результативності діяльності системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Стратегічні напрями розвитку та виклики фінансування системи соціального захисту населення, а також пошук його інноваційних форм були предметом багатьох науково-практичних досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців протягом останніх декількох десятиліть. Так, в українській науковій думці засади фінансової децентралізації, зокрема в системі соціального захисту, досліджувалися в наукових працях В.П. Кравченко, Н.В. Кравченко, М. Онуфрик та інших дослідників.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану фінансування соціального захисту населення в умовах реалізації стратегії децентралізації влади в Україні, проведення моніторингу здійснення видатків державного та місцевих бюджетів на соціальний захист і соціальне забезпечення населення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сьогодні в Україні панує законодавча та нормативно-правова неврегульо-

ваність. Правовим актам, які врегульовують питання надання в Україні соціальних послуг, притаманні неадекватність термінологічного апарату, розмитість визначень функцій, цілей і напрямів роботи відповідних інститутів [5]. Спостерігається неефективність і нераціональність у підходах до фінансування та управління. Таким чином, рівень надання соціальної підтримки та допомоги є досить низьким. Недостатність механізмів упровадження норм правових актів не дає змоги повністю реалізовувати заходи щодо надання соціальних послуг.

Нині в Україні у сфері соціального захисту та соціального забезпечення присутня непрозора система пільг і соціальних виплат. Держава утримує громіздку мережу комунальних та державних закладів соціальних служб та соціального захисту, натомість реальне соціальне обслуговування населення залишається на низькому рівні [3, с. 296].

Нині в Україні у сфері соціального захисту та соціального забезпечення присутня непрозора система пільг і соціальних виплат. Держава утримує громіздку мережу комунальних та державних закладів соціальних служб та соціального захисту, натомість реальне соціальне обслуговування населення залишається на низькому рівні [3, с. 296].

Розвиток суспільних та фінансових відносин зумовив виокремлення соціального захисту населення у вагомий фінансовий складник, що стало одним із дієвих інструментів стимулювання людського капіталу. Основна мета полягає у забезпеченні макроекономічної та соціальної стабільності в країні. У ст. 46 Конституції України проголошується, що громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення, створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними [8]. В Україні бюджетне фінансування соціального захисту та соціального забезпечення населення здійснюються відповідно до положень ст. ст. 87-91 Бюджетного кодексу за рахунок державного та місцевих бюджетів [1].

Бюджетне фінансування соціального захисту в Україні за 2017–2019 рр. показано на рис. 1.

Дослідження показало, що видатки Зведеного бюджету України на соціальний захист на 2019 р. становлять 148 294 млн грн, що менше, ніж у 2018 р., на 2,06%. Так, у 2018 р. бюджетне фінансування функцій соціального захисту становило 151 423 млн грн, або 12,11% видатків Зведеного бюджету України. Аналіз тенден-

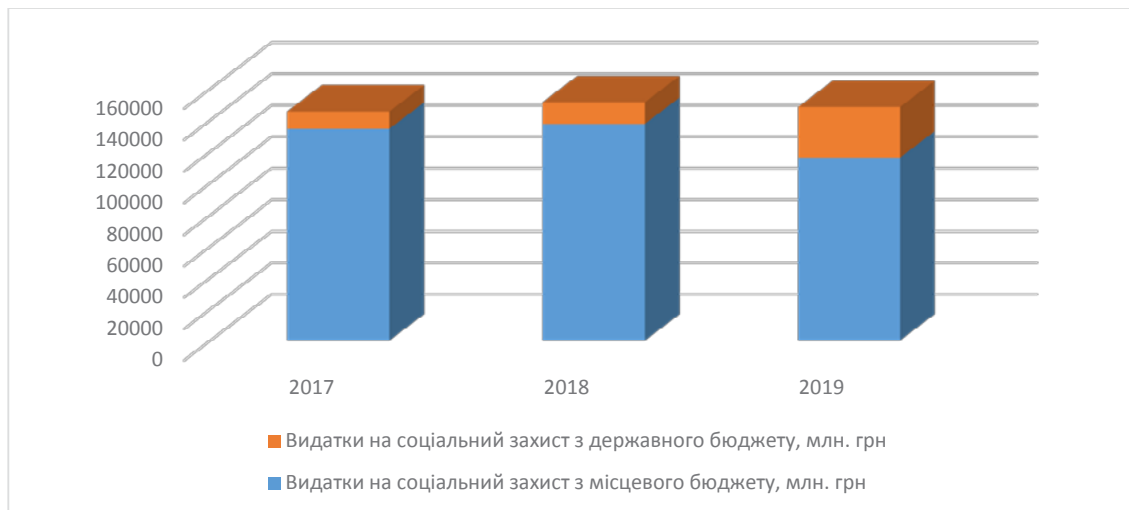

Рис. 1. Бюджетне фінансування соціального захисту в Україні за 2017–2019 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

цій фінансування системи соціального захисту за останнє десятиліття дає змогу зазначити про суттєве збільшення номінальних обсягів цих витрат.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні основними повноваженнями органів місцевого самоврядування базового рівня у сфері соціального захисту населення є забезпечення розвитку місцевої інфраструктури, зокрема об'єктів соціального та культурного призначення, та надання соціальної допомоги через територіальні центри [8]. Структурні підрозділи територіальних органів центральних органів виконавчої влади на базовому рівні надаватимуть також й інші послуги соціального захисту населення (виплата пенсій, субсидій, компенсації, забезпечення надання пільг). Такий розподіл повноважень був викликаний необхідністю підвищення доступності та якості соціальних послуг, збільшення обсягу послуг, що надаються вразливим верствам населення, розширення потенціалу органів місцевого самоврядування у сфері реалізації діяльності із соціального захисту населення громади. Це забезпечить оптимізацію розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, їх ефективну взаємодію у сфері соціального захисту на всіх рівнях, поліпшення адміністрування соціальних послуг та ефективності використання коштів бюджетів усіх рівнів.

В Україні фінансування соціального захисту та соціального забезпечення здійснюється не тільки шляхом надання соціальної допомоги, а й надання соціальних послуг в установах соціального обслуговування. Мережа закладів та установ, що надають соціальні послуги, налічує близько 2 тис суб'єктів, якими обслуговується майже 2 млн осіб. Усі установи соціального обслуговування населення в Україні мають кошторисний принцип фінансування, який не дає

змоги переорієнтувати бюджетні потоки фінансування соціальних послуг на користь інтересів громади та провести реальну децентралізацію у сфері соціального захисту населення.

У нашій державі фінансування соціальних витраток рівномірно розподіляється між державним і місцевими бюджетами. При цьому фінансування соціальних послуг, які безпосередньо споживає населення, здебільшого здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів. Частка соціальних витраток, які фінансуються з місцевих бюджетів, залишається на високому рівні. Якщо у 2017 р. 92,4% усіх витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення фінансувалося з місцевих бюджетів, то в 2018 р. – 90,9%, у 2019 р. – 78,3%.

Проте такі великі суми витрат жодним чином не означають гідний рівень життя людей, які потребують соціальної підтримки від держави. За даними ПРООН, майже чверть населення України (24,5%) перебуває за межею бідності, кожна третя (32,6%) сім'я з дітьми є бідною і кожен п'ятий (20%) працюючий є бідним. Разом із тим лише 25% людей, які отримують соціальну допомогу від держави, дійсно її потребують [4, с. 45].

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, у системі соціального захисту України присутня низка проблем, які потребують негайного вирішення: непрозора законодавча база, наявність великої кількості неефективних соціальних пільг, недосконала система фінансування та бюрократія в органах соціального захисту. Поліпшення фінансового забезпечення соціального захисту неможливе без зміцнення фінансової бази та підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів.

Державна система фінансування соціальних виплат, пільг і допомоги залишається одним з основних складників всезагальної та комплексної системи соціального захисту України та

потребує реформування, зміни підходів до організаційних принципів надання та фінансування державної соціальної допомоги, впровадження нових шляхів і методів, які без додаткових затрат коштів, матеріальних засобів дадуть змогу працювати більш результативно на користь тих, хто потребує соціального захисту. Такими напрямками є: вдосконалення законодавства в соціальній сфері, перехід від надання пільг та дотацій до адресної допомоги, скорочення переліку неефективних соціальних виплат, зменшення монополії держави на ринку соціальних послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 23.05.2019).
2. Звітність про виконання бюджетів. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477> (дата звернення: 24.05.2019).
3. Кравченко В.П., Кравченко Н.В. Аналіз соціальної політики України та її ефективність на сучасному етапі. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2015. № 11. С. 294–298.
4. Онуфриск М. Соціальна політика в Україні впродовж 25 років: стан, виклики і перспективи. *Агора*. 2016. Вип. 17. С. 41–48.
5. Офіційний сайт Світового банку. URL: <http://www.worldbank.org> (дата звернення: 24.05.2019).
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.05.2019).
7. Реформування системи управління у сфері соціальної політики в рамках децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. *Міністерство соціальної політики України*. URL: <http://www.zoda.gov.ua/images/article/>

[original/000052/52486/reform-sys-upr.pdf](http://www.zoda.gov.ua/images/article/original/000052/52486/reform-sys-upr.pdf) (дата звернення: 28.05.2019).

8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження КМУ від 01.04.2014 № 333-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 26.05.2019).

REFERENCES:

1. Biudzhetni kodeks Ukrainy № 2456-VI vid 08.07.2010 r. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (data zvernennia: 23.05.2019).
2. Zvitnist pro vykonannia biudzhativ. URL: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477> (data zvernennia: 24.05.2019).
3. Kravchenko V. P., Kravchenko N. V. Analiz sotsialnoi polityky Ukrainy ta yii efektyvnist na suchasnomu etapi. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho*. 2015. № 11. S. 294-298.
4. Onufryk M. Sotsialna polityka v ukraini vprodovzh 25 rokov: stan, vyklyky i perspektyvy. *Ahora*. 2016. Vyp. 17. S. 41–48.
5. Ofitsiyni sait Svitovoho Banku. URL: <http://www.worldbank.org> (data zvernennia: 24.05.2019).
6. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia: 27.05.2019).
7. Reformuvannia systemy upravlinnia u sferi sotsialnoi polityky v ramkakh detsentralizatsii vlady ta reformy mistsevoho samovriaduvannia. *Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy*. URL: [http://www.zoda.gov.ua/images/article/original/000052/52486/reform sys upr.pdf](http://www.zoda.gov.ua/images/article/original/000052/52486/reform%20sys%20upr.pdf) (data zvernennia: 28.05.2019).
8. Rozporiadzhennia KМУ vid 1. 04. 2014. – № 333 r. "Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini". URL: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333 2014 %D1%80](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333%2014%20%D1%80) (data zvernennia: 26.05.2019).